

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת יתרו

אוזן שומעת

שלעולם היו מבני בניו בסנהדרין הגדולה, ופירושו של דבר הוא, שעם ישראל הקשיב **תמיד** ליתרו, שהרי למי הקשיב עם ישראל? לשופטיו, חכמי התורה שישבו בסנהדרין. מסתבר מאוד שעד לימינו אנו, ישנם מגדולי ומנהיגי הדור שהם מצאצאיו הישירים של יתרו, אלא שאיננו יכולים לדעת מי הם.

מבירא עמיקתא לאיגרא רמא

היום, כאשר אנחנו פותחים את החומש ולומדים על יתרו, אנחנו מתארים לעצמנו אדם שנולד עם גמרא ביד; איש שמתחילת דרכו נועד לגדולות, ושהיה זה רק ענין של זמן עד שתהיה פרשה הקרויה על שמו. אולם דבר זה רחוק מלהיות נכון, שהרי המשרה הראשונה בה כיהן יתרו היתה "כהן מדין" - הוא היה כומר של עבודה זרה! והוא לא היה סתם עובד את אליליו בחצי לב, כמו חלק מהכמרים בימינו, שאינם אלא בטלנים רפי-שכל. לא ולא, יתרו היה עובד עבודה זרה נלהב! חז"ל מספרים שיתרו היה מפטם עגלים לעבודה זרה (עי' רש"י במדבר כה, יא).

כשהיו מביאים ליתרו עגל כדי להקריב בפני אליל פלוני, הוא לא הסתפק בגביית תשלום והקרבת הבהמה כפי שהיא. הוא היה מתבונן בה, ולעתים היה אומר, "לא, איני יכול להקריב פרה צנומה שכזו - זה לא לכבודו של האליל!". אמר ועשה - יתרו פיטם את העגל בעצמו, על חשבוננו. הוא היה שומר על הבהמה במשך זמן רב, מאכיל אותה, דואג לה, עד שהפכה להיות שמנה וראויה לקרבן, לשביעות רצונו של הכהן יתרו. יתרו השקיע בזה זמן וממון רב, ועשה הכל כדי להקריב בפני האליל את המובחר ביותר.

וממקום זה, המקום השפל ביותר שניתן להעלות על הדעת, הצליח יתרו לטפס מעלה מעלה, עד שיחד עם משה רבינו, זכה גם הוא להיות "מוסר התורה". לא יאומן! כיצד קרה הדבר? איך עולה אדם מהתחתית שבתחתית - עבודה זרה באדיקות ומהתלהבות, אל פסגת העולם?!

בין שמיעה לשמיעה

כדאי לנו להקדיש זמן כדי לפצח את סוד הצלחתו של יתרו, שכן זוהי הצלחה שכולנו היינו מאחלים לעצמנו! מה יכול להיות טוב יותר מאשר למצוא חן בעיני השי"ת?

פרשת יתרו תשפ"ב

אוזן שומעת

סיפור של הצלחה

אחד האירועים המדהימים ביותר בהיסטוריה של העם היהודי היא העובדה, שגוי בשם יתרו, שלכאורה בא משום מקום, הפך לאחד מגדולי אומתנו. אין ספק שסיפורו של יתרו אמור לגרום לנו התפעלות עצומה. לא נגזים אם נאמר שמבין כל הגדולים שצמחו בעם ישראל, איש איש וסיפורו המיוחד לו, סיפורו של יתרו הוא היוצא דופן מבין כולם. עצם העובדה שיש פרשה בתורה הקרויה על שמו, היא דבר מדהים! פירושו של דבר, ששמו של יתרו מעוגן במקום של כבוד לנצח נצחים.

ולא זו בלבד שיש פרשה הקרויה על שמו, אלא שיתרו הפך **למקור** של תורה. כאשר יתרו הורה למשה רבינו את דבריו בענין שפיטת ישראל, כתוב "וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנוֹ" (שמות יח, כד). משה שמע לו! שמשה ישמע לאחרים? הרי כולנו שומעים בקולו של משה! ובכל זאת, במקרה זה משה שומע לקול יתרו. ולא רק משה הקשיב; כולנו מקשיבים! הקב"ה ציווה למשה לקבל את עצתו של יתרו, ובכך הפכו דבריו לחלק מתורת ה' לנצח נצחים.

הבה ונתבונן בדברים. אנחנו הלא יודעים שהתורה אינה תיעוד של אירועים או רעיונות. כל מילה ומילה בתורה היא דבר ה' - דבריו של מלך מלכי המלכים, בורא העולם! וכאן, הפסק הנצחי של השי"ת נפסק על פי עצתו של יתרו! ה' קיבל את דבריו של יתרו, וכעת הם חלק מהתורה הקדושה. הגמרא מצטטת פעמים רבות את דברי יתרו, ולומדת מהם כמה וכמה מהלכות דיינים ובית דין (עי' סנהדרין ז ע"א, טז ע"א, יח ע"א וע"ב, לד ע"ב, לו ע"ב). זהו דבר בלתי יאמן! מגיע אדם זר מארץ רחוקה, ודבריו הופכים להיות חלק מתורת ה'!

ובאמת, האירוע הזה לא היה משהו חד פעמי; הוא לא הפסיק שם, שכן בני בניו של יתרו ישבו בלשכת הגזית (סוטה יא, א). בלשכת הגזית! בסנהדרין הגדולה! יתרו זכה

ומסרים נשלחים אלינו כל הזמן, אלא שרובנו לא שומעים אותם. אבל יתרו היה שונה; אוזנו היתה כרויה תמיד לשמוע, ודעתו נתונה לקבל את המסרים הללו. וזו הסיבה שכאשר שמע את החדשות ממצרים, הוא לא הניף אותם בביטול והמשיך הלאה, כפי שעשו שאר האומות. הדברים עשו עליו רושם רב, עד כדי כך שהוא החליט לעשות שינוי עצום בחייו, שינוי מן הקצה אל הקצה!

אמנם, לרכוש אוזן שומעת כפי שהיתה ליתרו, זהו דבר הדורש זמן רב. ישנם אנשים שיש להם אוזן רק לבדיחות של טלוויזיה; הם יושבים שנים על גבי שנים ומאזינים לליצנים המדברים אליהם מתוך קופסא, ובמוקדם או במאוחר מאבדים את האוזניים, ומוחם הופך לתערובת של דברי הבל ושטות. ולא רק אנשים שצופים בטלוויזיה או מאזינים לרדיו - זה **בוודאי** אומר שאין לך אוזן - אבל אפילו אנשים טובים יותר, שאינם עוסקים בדברים מעין אלו - עלולים לאבד חוש השמיעה שלהם. הם יושבים בחתונות, בבר מצוות, ובעוד מקומות, ומקשיבים לפטפוטים - דברים כאלה גורמים לחוש השמיעה של האדם לכהות.

אתה חושב שיש לך אוזניים, אבל למעשה הן כבר לא נמצאות שם. כל מה שאתה מסוגל לשמוע הם דברי הבל ושטות. המוח שלך מסוגל לקלוט אך ורק דברי שבח, או לחילופין דברים משעשעים - אלו הן שתי האפשרויות היחידות; כל דבר אחר לא עושה עליך רושם. כשאתה שומע דברים טובים, הם נכנסים באוזן אחת ויוצאים מהשניה.

עומקן של האוזניים

משמעות הדברים היא, שכולנו, כל היושבים כאן, חייבים להתחיל ללמוד כיצד להקשיב! אל תחשבו שמעלה זו כבר נמצאת אצלכם; זו אומנות אותה יש לרכוש. אומנות זו מגיעה רק לאחר תרגול רב; של ההבנה כי "אוזן" היא רק כזו ש"שומעת תוכחות חיים" - רק אם היא מסוגלת להקשיב להוראות החיים הנשלחות אליה. אוזן שאינה מסוגלת לכך אינה אוזן, אלא רק חפץ התלוי בצדי ראשו.

גם דוד המלך מתאר לנו את מהותה של האוזן: "זָבַח וּמִנְחָה לֹא חִפְצָתָ אֲזִינִים כְּרִיתִי לִי" (תהילים מ, ז). מהי הכוונה "זבח ומנחה לא חפצת"? האם הקב"ה אינו חפץ בהם? הלא הוא ציווה שנקריבם! אלא כוונת הדברים היא, שעם כל חשיבותם העצומה של הקרבנות, המעלה של "שמע ובא", שמיעה שבכחה לגרום לאדם לעשות שינוי בחייו, מגמדת את חשיבותם של הקרבנות, **כביכול** לקב"ה אין חפץ בקרבנות - לעומת ה"אוזניים כרית לי".

נשים לב כיצד מתייחס דוד מלך לאוזניים: לא "אוזניים נתת לי" אלא **"כרית לי"**. עבור רוב האנשים, עובדה זו היא חידוש - שהאוזן אינה רק איבר חיצוני, אלא מחילה

ולכן, עלינו לשאול את עצמנו, מה עשה יתרו שהפך אותו למוצלח כל כך, שעד היום אנחנו שומעים ולומדים את דבריו?

ואמנם, חכמינו ז"ל מלמדים אותנו שהתשובה לשאלה זו כתובה בתורה הקדושה. הפסוק בתחילת פרשתנו אומר, **"וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּהְיוּ מִדְּבַר מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם"**, ומביא רש"י, "מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק" (זבחים קטז, א). החדשות המסעירות אודות יציאת מצרים וקריעת ים סוף הגיעו למדין, והיו לשיחת היום; ויתרו שמע את החדשות.

האמת היא, שיתרו לא היה היחיד ששמע על הדברים הללו, **"שָׁמְעוּ עַמִּים יִגְזֹזוּן חֵיל אֲחִיז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת"** (שם טו, יד) - במצרים התרחש דבר שכמותו לא נשמע מעולם! שעם שלם יצליח לצאת ממצרים?! ראשית כל, אף אחד מעולם לא יצא ממצרים. ברגע שנכנסת למצרים, היית כלוא שם לנצח! אפילו פרה לא היה אפשר להוציא משם (עיין סנהדרין לג, א). והנה כאן יצא עם שלם! ועוד בצורה כל כך מופלאה, באותות ומופתים כמותם לא נצפו מעולם! לא היה זה סוד - כולם שמעו את החדשות. אולם עבור רובם, הדברים נכנסו מאוזן אחת ויצאו מהשניה. הם שמעו את החדשות, ורגע לאחר מכן שכחו מהם.

המציאות הזאת מוכרת לכולנו. לא יאומן עד כמה אטומים הם בני אדם, אפילו כלפי אירועים מטלטלים ביותר. מטוס התרסק באוקיינוס ו-276 אנשים נספו! 276 נפשות אבדו, והדבר מוזכר בחדשות במשך יום אחד! וגם ביום הזה, אלו רק חדשות - אף אחד אינו מקשיב להם, כולם מנומנמים. זוהי דרכם של בני אדם; הם כמו עדר הממשיך לצעוד בנתיב בטוח אל עבר בית המטבחיים, מבלי לעצור לרגע ולשמוע את המסר, להקשיב ולחשוב.

כך היו פני הדברים כאשר עם ישראל יצא ממצרים. האומות כולם שמעו את אשר אירע, אבל לא השכילו להקשיב למה שאירועים אלו באים ללמדנו. "מה כל זה קשור אלי?" - זו גישתם. הם שומעים, אבל בעצם לא שומעים כלום. אבל יתרו היה שונה מהם - הוא שמע את מה שכולם שמעו, אבל הוא לא התעלם, אלא היה עסוק בלהקשיב.

אוזן שומעת

בזה יתרו היה שונה מכולם - "שמע ובא". הוא לא רק שמע, אלא **פעל** על פי שמיעתו. יתרו התרגש כל כך ממה ששמע, עד ששינה את חייו מחמת כך. מה היה סוד הצלחתו של יתרו? הוא הקשיב, ומי שיודע להקשיב, הופך להיות אדם גדול!

חז"ל (שמות רבה כז, ט), דורשים על יתרו את הפסוק במשלי (טו, לא), **"אִזְן שֹׁמֵעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תְּלִין"**. "תוכחת חיים" פירושה הוראה כיצד לחיות. הוראות

המביאה את המילים שאנו שומעים אל המקום הרגיש ביותר בגוף - אל המוח.

מעלייתו המופלאה של יתרו אנחנו מתחילים להבין, שהמושג "שמיעה" פירושו שונה לחלוטין ממה שהעולם חושב - שמיעה פירושה שהאדם הוא רגיש ופתוח מספיק כדי לחולל בחייו מהפך אמיתי, ולחיות חיים חדשים. אם קראת או שמעת דבר שעשה עליך רושם חיובי, פירושו של דבר שקנית "אוזן שומעת" כמו זו שהיתה ליתרו.

מסרים חבויים

כפי שהזכרנו, חז"ל דרשו על יתרו את הפסוק, "אֶזְנְךָ שִׁמְעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֻכָּמִים תִּלְוֶיךָ" - יתרו הוא הדוגמא של "אוזן שומעת". אמנם, ישנו עומק נוסף שעלינו לבארו. שהרי לכאורה - האם היה אי מי שהוכיח את יתרו? האם באו אליו, תפסו אותו בכתפיו ואמרו לו, "יתרו! ראה מה קרה לפרעה. בורא עולם מראה לך כאן משהו!" האם משהו צעק עליו, "חזור בתשובה! עזוב את עבודת האלילים! לך הצטרף לעם ישראל!"

לא! להיפך, כולם אמרו לו, "עלינו לעבוד את האליל ולפייסו" - זו היתה דרך החיים במדין. "האליל הוא מושיענו, הוא גואלנו!" כל הדברים הגדולים יוחסו לאליל. אף אחד לא אמר ליתרו שעליו לערוך חשבון נפש ולשנות את מהלך החיים שלו, ואם כן, איזו "תוכחת חיים" שמע יתרו? מי הוכיח אותו?

התשובה היא, שיתרו הקשיב למסרים שנשלחו אליו. הוא שמע שחיל פרעה טבע בים, הוא שמע על מלחמת עמלק, על מתן תורה. ובזה היה שונה מאחרים. הוא לא בזבז את כח השמיעה שלו, הוא לא איפשר למסרים להיכנס באוזן אחת ולצאת מהשניה. כאשר שמע משהו, החל לחשוב, איזה רושם זה אמור לעשות על חיי? מה זה אומר כלפי? תכונה זו - להקשיב עם השכל, לכל הרמזים הנשלחים אלינו - היא זו שהפכה את יתרו למי שהוא, ועל ידה השיג את גדולתו.

מקבלים את המוסר

מכאן אנו למדים ש"שמיעה" אינה מתייחסת אך ורק למקרה בו משהו מדבר ישירות אליך. אשר על כן, כאשר שלמה המלך מורה לנו, "שְׁמַע בְּנִי מוֹסֵר אָבִיךָ" (משלי א, ח), כוונתו אינה שתקשיב לקולו של אביך כאשר הוא נותן לך "פאצ'" הגון. אמנם באמריקה, מי שיקשיב לזה כבר ראוי לשבח, אבל לא לזה התכוון שלמה המלך בפסוק זה.

כמובן, אל לנו לזלזל בתוכחה כזו; מכה הגונה או ביקורת נוקבת הם דברים חשובים לאין ערוך, כי בלעדיהם אתה ממשיך לטעות ולתעות, ואין לך אף אחד שינער אותך מתרדמתך! אולי יתמזל מזלך, ומדי פעם משהו יאבד את סבלנותו כלפיך ו"יתן לך על הראש". אה! איזה יהלום! אבל בדרך כלל אנשים הם מנומסים מידי מכדי

לומר לך את האמת בפנים. אפילו רב בית הכנסת שלך - מה

הוא כבר יכול לומר? הוא חושש שתברח לבית הכנסת שבקצה השני של הרחוב, והוא לעולם לא יראה אותך שוב. ולכן, אם אי פעם תזכה שמישהו יאמר לך במפורש מה הוא חושב עליך, אין ספק שעליך להפעיל את אוזניך ולהקשיב היטב לדבריו.

מחפשים תוכחת חיים

אבל זה רק חלק מהסיפור. שמיעה פירושה שאוזניך יהיו כרויות ופתוחות לשמוע רמזים, לקבל מסרים. זה אומר שאתה רוצה ומעוניין לשמוע דברים שיביאו לשינוי בכל מהלך חשיבתך ובכל צורת החיים שלך. זה אומר שאתה משתוקק לבדוק ולבחון, בכל כוחך, ושואל את עצמך תמיד, "מהי דעת התורה על הצורה בה אני חי? האם אני הולך בדרך הנכונה? האם מדותי הינן כפי שהן צריכות להיות? האם אני ממלא את חובתי בעולמי?"

זוהי שמיעה אמיתית. "שמע בני" פירושו להידמות ליתרו ולהפוך לאדם שיודע לשמוע. זוהי הכרזתו הנצחית של העם היהודי, "שמע ישראל" - כלומר, מוטל עלינו לחפש הדרכה כיצד לחיות את חיינו! אינני מדבר כעת על הלכות שכל יהודי חייב לדעת; שאסור להתגלח עם תער, שאסור לחלל שבת, ושיש חיוב לברך לפני האכילה. אלו דברים בסיסיים ומובנים מאליהם. אולם גם יהודים שמקפידים על קלה כבחמורה, צריכים לדעת שישנו חלק גדול מהתורה אותו הם אינם מקיימים. הם לא שומעים לתורה. במקום זאת, הם שומעים למה שאומרים השכנים. הם שומעים לאופן בו נתפסת היהדות בציבור הרחב. לכן אנחנו מוצאים כל כך הרבה יהודים שומרי תורה ומצוות, שחרשים לגמרי למסרים של התורה הקדושה.

לימוד המוסר

אחת הדרכים החשובות ביותר שיש לנו כיום לשמוע את המסרים אותם מנסה התורה הקדושה ללמד אותנו, היא לימוד המוסר. ספרי המוסר גדושים ומלאים במסרים המדברים לכל אחד ואחד. הם מדברים בשם ה', ומלאים בתוכחות ועצות והוראות. זהו מקור נפלא עבור כל יהודי שיש בו רצון אמיתי לשמוע וללמוד כיצד לתקן דרכיו, כיצד ליישר את העקמומיות שבלבו, בדרך התורה הקדושה.

אולם, ללמוד את המילים לבד - זה לא מספיק. ישנם אנשים שמרגישים ממש טוב כשהם לומדים מוסר. מדוע? כי הם רואים בדברי המחבר השתקפות של כל המעלות הטובות שיש בהם. לעתים קרובות הם יגלו שהם מסכימים עם הדברים הטובים שכתב המחבר: "זה נכון, זה נכון", הם חושבים, "זה ממש אני". ואם קורה והם נתקלים בדברים שנראים כסותרים להתנהגותם, הם לא יתעקבו על הקטע הזה, אלא יעדיפו להמשיך הלאה.

כשהגעתי לשיבת סלובודקה שבליטא, זכיתי ליטול חלק בחוויה שכזו. גיליתי שבישיבה נהגו ללמוד שורה אחת במשך חצי שעה. זה היה סדר מוסר. אותה שורה במשך חצי שעה! ובמוצאי שבת, לאחר סעודה שלישית, כולנו ישבנו בבית המדרש החשוך - לא היו אורות בישיבה, ולכן ישבנו בחושך - כל אחד מאיתנו בחר שורה של מוסר, וחזר עליו שוב ושוב בקול רם. הקולות הלכו וגברו, עד שכולם צעקו. כולנו ישבנו שם וצעקנו. את כל הכוחות שלנו הכנסנו אל תוך השורה הזו! היתה זו חוויה אדירה!

כאשר אתה מתרכז במילים, אתה מתחיל להרגיש את מה שהמילים אומרות, ומקשיב להם. מה הן אומרות לי? כעת אתה אדם שמקשיב! אני עצמי זוכר דברים מסוימים שתמיד ידעתי קודם, אבל בזכות אותם סדרי מוסר בישיבה, היסוד או המאמר בזה האיר לי באור מיוחד, ושוב לא יכולתי לשכוח אותם. זה היה כמו מקוה, מקוה של אש, של קדושה. שורה אחת במשך שעה שלמה! זה היה מחשמל! שעה שלמה של לימוד מוסר אמיתי!

מוסר באמריקה

היה זה הישג אדיר! והישג זה זמין לכל אחד ואחד מאיתנו. רוח המוסר מחכה לנו, והיא נחוצה באמריקה יותר מאי פעם, כדי להעיר את הגדולה השוכבת רדומה בעם היהודי. עליכם לדעת, כי הצעירים היום צמאים לדבר ה'. לא רק ללימוד הגמרא. כמובן שהם רוצים ללמוד גמרא, הם מחפשים "לומדות".

אבל כולם מחפשים את המסר שיתרגם את התשוקה שלנו לעבוד את ה', למחשבות, הרגשים ופעולות של עבודת ה'. יש צימאון גדול לעבודת ה' אמיתית. אנשים צמאים לזה, אבל אינם יודעים מה לעשות, מה לחשוב. לכן חובה להגיע לשיחות מעין אלו שאתם שומעים כעת. ולא דוקא אצלנו, יש הרבה מקומות טובים יותר מכאן. אבל מה שלא יהיה, חשוב עד מאוד שכל אחד ואחד יחייה מחדש את רוח המוסר בחייו.

הדברים נוגעים לא רק לאנשים, אלא גם לנשים. הגר"א זיע"א נהג להורות לבנותיו ללמוד ספרי מוסר - גדולתו של לימוד המוסר זמין לכל אחד ואחד. נערה שגודלת בלימוד המוסר, הרי זה כאילו היא צמחה להיות גדול הדור. היא למדה את התורה שלה, והצלחתה אינה פחותה מזו של התלמיד חכם הגדול ביותר.

ספרי היסוד

וכעת נשאלת השאלה - איזה ספר מוסר יש ללמוד? אם תשמעו לעצתי, מי שמתייחס ברצינות למשימה זו של לימוד המוסר, שילמד ספר מסילת ישרים. ספר זה מלא בידיעות יקרות; זוהי תיבה מלאה ביהלומים. גם אם למדת את המסילת ישרים רק פעם אחת, אתה כבר אדם שונה לגמרי. אני אישית למדתי את הספר הזה ארבע פעמים, ויש לנו שיעור קבוע ללימודו בכל יום בין מנחה למעריב.

זה לא נקרא להקשיב. אולי זה נקרא לקרוא או ללמוד, אבל זה בוודאי לא נכלל ב"וישמע". רוב לומדי המוסר מתייחסים ללימוד הזה כאל רכישת ידיעות; דברי המוסר הם ידיעות חשובות, אותן ניתן לצטט. אולי הם אפילו יחזרו על הדברים לעתים קרובות, בבקאות גדולה, ובכך יראו עד כמה הם שולטים היטב בספרים אלו.

אבל זה לא מספיק, כי מעט מאוד מכל זה באמת מחלחל אל נבכי השכל, אל תוך הנשמה פנימה. לפעמים, בשלב כלשהוא בחייו של האדם, הוא ילמד קטע, אותו למד לפני שנים רבות, וכעת הוא אומר לעצמו: "למה לא הבנתי את זה כשהייתי ילד? למה החמצתי רעיון כל כך חשוב?" והתשובה היא, שלמדת את זה בצורה שטחית מדי; לא הקשבת לדברים - לא הבנת שהמילים הללו מדברות אליך.

דבר אל עצמך

אדם שיודע לשמוע ולהקשיב - אוזניו כרויות תמיד לשמוע שמדברים אליו. זוהי כוונת הרמב"ן באגרת הידועה שכתב לבנו, "וְכַאֲשֶׁר תִּקְוֶה מִן הַסֵּפֶר - תִּחַפֵּשׁ בְּאֲשֶׁר לְמַדְתָּ אִם יֵשׁ בּוֹ דָּבָר אֲשֶׁר תּוּכַל לְקַיֵּמוֹ". זה לא חייב להיות דוקא אחרי שקמים מהמקום, אתה עדיין יושב במקומך בבית המדרש, אולם לאחר שלמדת קטע בספר מוסר, כעת אתה חושב על עצמך, על התנהגותך. ברגע שהוא שומע או קורא משהו בגנות מדה כזו או אחרת, חושב מיד: "אולי זה אני! האם אני לא נוהג כך כל הזמן?! הדברים הללו מכוונים כלפי! עלי להתחיל מיד בעבודה - יש לי הרבה מה לתקן!" כיצד הגיע אליו המסר הזה? כי הוא חיפש אותו! הוא יודע שלשם כך נועדו הספרים הללו; הם מדברים אליו, מחכים שהוא יקשיב.

הו, זה כבר אדם שמקשיב, ופוסע בעקבות יתרו. הוא שומע את המילים המופנות אליו, ומחפש כיצד ליישם את זה בחייו, במידותיו. זוהי הדרך היחידה להצליח בעבודת חיינו, שכן "אם האדם לא יעורר נפשו, מה יועילוהו המוסרים" (שערי תשובה השער השני מאמר כו).

מוסר בהתפעלות

זו הסיבה לשיטתו של רבינו ישראל סלנטר זיע"א בלימוד המוסר - לחזור שוב ושוב על מאמר חז"ל, פעמים רבות מאוד. הוא נהג לאסוף יחד קבוצה של בעלי בתים פשוטים, אשר היו מתכנסים יחד בשעות הערב כדי ללמוד מוסר ב"מוסר שטיבל".

הם היו יושבים יחד, וכל אחד היה בוחר מאמר חז"ל אחד, וחוזר עליו שוב ושוב, בקול רם. בקול רם! עד שבסוף ה"סדר מוסר", החדר היה מלא בצעקות. הם היו מולהבים כל כך מהמילים, אשר קנו שביתה בתוך ליבם, עד שהם צעקו מרוב התרגשות! כאשר עזבו את המקום באותו ערב, היו אלו אנשים שונים מאלו שהגיעו בתחילת הערב. זה שינה אותם לגמרי.

וזה נכלל בפסוק אותו דרשו חז"ל על יתרו, "אֶזְנֵן שְׁמִיעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תִּלְיִן". פירוש, בשכר כח השמיעה של יתרו, הוביל אותו הקב"ה אל החכמים, ובכך זכה להזדמנויות נוספות להיות "שומע", וכמו שאמרו חז"ל, "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" (מכות י, ב). אדם שחפץ באמת ללכת בדרך מסוימת, הקב"ה מסייע בידו. כאשר אדם מגלה ענין רב בשמיעת אחרים, הקב"ה אומר, "אני רואה שאתה מעוניין במוסר ובתוכחה. אם כך, אני אזמן לך הזדמנויות נוספות מהם תוכל לשמוע ולהפנים".

ספר טוב ושכן טוב

כיצד זה יקרה? אינני יכול לומר לכם בדיוק, שכן זה יכול לקרות במספר דרכים שונות. לדוגמה - יתכן וספר טוב יתגלגל אל תחת ידך. לפעמים חייו של אדם משתנים מכח ספר אחד שהלהיב אותו ועודד אותו להתעלות בעבודת ה', וישנם אנשים שחבים את כל חייהם הרוחניים לספר שלמדו בבחרותם, ושממנו התחזקו. אנשים רבים ראו את הספר הזה ואף למדו ממנו, אולם דבר לא השתנה אצלם, ואילו אדם זה קיבל מתנה מן השמים. הקב"ה שלח אל האדם הזה, שהשתוקק לשמוע ולגדול, את הספר הזה, אשר נקלט אצלו ושינה את חייו.

ישנן עוד הזדמנויות שעלולות ליפול בחלקך. יתכן ויום אחד יעבור יהודי תלמיד חכם לדירה שלך. זוהי ברכה של ממש, מתנה מן השמים. בכל בוקר אתה פוגש אותו בחדר מדרגות, ומחליף עמו מספר משפטים. דע לך שאתה מקבל יהלומים יקרים. כמה מילים שאומר תלמיד חכם אמיתי, שווים עבורך מיליונים. יתכן ורעייתו וילדיו יתחברו עם אלו שלך. הרבה דרכים למקום כיצד לקחת אדם שגילה ענין בשמיעה, ולהנחות אותו אל קרב החכמים.

תגליתו של רבי ישראל מסלנט

וכך בדיוק היה עם רבינו ישראל סלנטר זיע"א. הבה ונשוב לסיפורו המופלא של רבי ישראל, סיפור הממחיש בצורה נהדרת את היסוד אותו אנו למדים כאן. בצעירותו, רבי ישראל עסק בתורה בעיירה קטנה בשם סלנט. רבי ישראל היה אברך רציני ביותר, והיה חדור שאיפה עמוקה להפוך לעבד ה' אמיתי. הוא חפץ בכל מאודו לשמוע ולקבל, והקב"ה, בראותו את השאיפה הזו, זימן לידו הזדמנות מיוחדת במינה - הוא הפגיש אותו, בעיירה קטנה זו, עם אחד מענקי התורה והמוסר שבדור.

ומכאן אני קורא לכולם לנצל הזדמנות זו ולהצטרף אלינו לשיעור. אני מבטיח לכם, שאם תלמדו איתי את המסילת ישרים מתחילתו ועד סופו, תהיו בני אדם אחרים.

אם אין בידך להגיע ולהשתתף בשיעור, אז דאג לקבוע לעצמך סדר מוסר, שבו תלמד את הספר הזה כראוי. הן אמנם, יתכן ויש מי שיש לו טעם וחשק ללמוד ספרים אחרים, אינני אומר לא לעשות כך, אולם עליכם לדעת שהמסילת ישרים הוא בדוק ומנוסה. דורות על גבי דורות נחלו הצלחה באמצעות ספר זה.

כך גם הרמב"ם - על כל אחד ואחד ללמוד את הלכות יסודי התורה, הלכות תשובה והלכות דעות. גם השערי תשובה והחובות הלבבות הם ספרי יסוד נפלאים. ישנם עוד ספרים חשובים, אולם לדעתי, אלו שהזכרתי כעת הם אלו שצריכים להיות ספרי היסוד ללימוד המוסר.

לפתוח ספר מוסר, ולשמוע ולהפנים את דבריו, זוהי אחת הדרכים הטובות ביותר העומדות לרשותנו כיום, לעבודה זו של שמיעה. זה נכון, יתרו היה אדם גדול, והיה מסוגל לשמוע גם ללא עזרתם של ספרים נפלאים אלו, אבל כיום, עלינו ללמוד מוסר, כי זו הדרך לפתח גישה חדשה לגמרי שתנחה אותנו בחיינו. אל תאמר: "יום אחד אני אעשה את זה". **עכשיו** - זהו הזמן הטוב ביותר להתחיל. תתחיל את הסדר מוסר שלך היום. עשה זאת מיד, כי זה מה שה' אלקיך דורש מעמך.

השערים נפתחים

תכונה זו של להיות שומע, להיות אדם שמחפש לשמוע ביקורת ומוסר, אינה קלה להשגה. למצוא את הספרים הנכונים שמדברים אליך, ואז להרגיל את עצמך להקשיב למילים המבקרות אותך ומצביעות על חסרונותיך, זהו דבר הדורש עבודה; אדם צריך להיאבק עם עצמו כדי לקנות מבט זה, שדברי המוסר הכתובים בספרים מכוונים אליו, ושה' מדבר אליו ישירות. אולם ברגע שאדם מתחיל להתקדם בדרך זו, הקב"ה פותח בפניו את כל השערים.

וזה מה שקרה ליתרו. יתרו עבד על עצמו, והשתדל לקנות את כח השמיעה. ולכן, למרות שהעולם כולו "שמע" על נפלאותיו של הבורא יתברך בגאולת עמו, אף אחד מהם לא שמע את מה שיתרו שמע, משום שאף אחד לא הקשיב. "וישמע יתרו" פירושו שהיה אדם אחד יוצא דופן שכן הקשיב. ומכיוון שיתרו הקדיש זמן כדי לחשוב על הדברים ששמע, הוא זכה להזדמנויות מיוחדות ונהדרות.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

אחד לא זכה בו, מלבד האיש הזה, שהיה בעברו גוי, כומר של עבודת אלילים. זהו סיפור מדהים ביותר!

עלינו להתבונן בזה! האם משה רבינו לא יכול היה להיות חתנו של צאצא של אברהם, יצחק ויעקב? האם לא היו בעם ישראל מאות אלפי נשים צדקניות, עד שהוזקק משה לישא את בתו של כהן מדין? התשובה לכך טמונה בפסוק הנ"ל, "אֵזֶן שְׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תִּלְיִן", וזהו פירוש נוסף בפסוק. מי שמחפש לשמוע תוכחת חיים, יזכה אותו הקב"ה ללון בקרב החכמים, מהם יוכל לשמוע ולקבל עוד ועוד דברי חכמה ומוסר.

תאר לעצמך שאתה לומד ספר חובות הלבבות במשך שנים על גבי שנים, ויום אחד, בעל החובות הלבבות בכבודו ובעצמו דופק על דלת ביתך. זה מה שקרה ליתרו, אלא שהיה זה מישהו גדול עוד יותר מהחובות הלבבות. היה זה אביהם של כל הנביאים, משה רבינו, שעבר לגור יחד עם יתרו.

זו הזכות הגדולה המובטחת למי שיש לו "אוזן שומעת" - הוא ימשיך ללון בקרב החכמים, וללמוד מהשגותיהם ומדרגתם. תבלה את ימך עם המושגים של המסילות ישרים, החובות הלבבות, השערי תשובה והארחות צדיקים, וכל שאר הספרים הקדושים. הם יקנו שביתה בלבך, וכך תמשיך לגדול ולהתעלות, יום אחרי יום.

מצא מין את מינו

אולם ישנה משמעות נוספת לפסוק זה, שאף היא נכונה באותה מידה. עינו של הקב"ה פקוחה לבני עליה מיוחדים, ועל כן, אם תמשיך בדרך זו, אם תמשיך לשמוע ולהקשיב, אז "בקרוב חכמים תלין" - תגיע אל החכמים בעוד דרכים, שכן אולי אתה בעצמך תהיה אחד מהם!

וגם לזה זכה יתרו, השומע הגדול. הוא זכה לשבת יחד עם משה, אהרן וזקני ישראל! הוא הקשיב, ולכן לבסוף עם ישראל הקשיב לו. העם היהודי כולו, כולל משה רבינו, הקשיב לו; כביכול, קולו של הקב"ה בקע מתוך גרונו של יתרו, ויתרו הפך למקור של פרשה בתורה הקדושה. וגדולה זו לא תמה, שכן זרעו של יתרו זכה לשבת בסנהדרין.

זה מה שמלמדת אותנו פרשה זו. אדם שיש לו אוזן שומעת, ישיג כל מיני גדולה. אם אתה אדם ששומע בצורה הנכונה, הקב"ה יזמן לך אנשים טובים, ספרים טובים, ומושגים טובים, עד שבסוף תזכה גם אתה להפוך לאחד מאותם אנשים טובים, כי האדם השומע הוא טוב בעיני השי"ת!

"וישמע יתרו!" זה מה שקירב והכניס את יתרו אל עם ישראל, ובזכות שמיעה זו, השיג את גדולתו הנצחית! ומאז, יתרו הוא הדוגמא שלנו, כיצד להצליח בעבודה זו של שמיעה. אם נרגיל את עצמנו להיות "אוזן שומעת

היה בסלנט יהודי בשם רבי יוסף זונדל, שהיה נראה כמו אזרח מן השורה, והיה לבוש כמו איש פשוט ועני. שמעתי סיפור אמיתי אודותיו - רבי יוסף זונדל היה עובר בשוק, ואנשים היו פונים אליו בשאלה: "רבי יוסף זונדל, אני רוצה לקנות את הסוס הזה, האם תוכל לומר לי אם הוא סוס טוב?" רבי יוסף זונדל התנהג כאיש פשוט, וכדי לענות על השאלה, ניגש לבדוק את הסוס. הוא הרים את רגליו של הסוס ובדק את פרסותיו; הוא פתח את פיו של הסוס והסתכל על שיניו, ולאחר מכן החווה את דעתו. הוא היה נראה כאיש ההמונים; הוא היה אדם גדול, אבל הוא לא היה מוכר על ידי הציבור.

אבל רבי ישראל, עקב רצונו העז לשמוע ולתקן את דרכיו, סייע לו הקב"ה לשים לב למה שאנשים אחרים לא שמו לב. רבי ישראל שם לב שכאשר רבי יוסף זונדל הולך ברחוב, הוא מדבר אל עצמו, ועושה תנועות כאילו הוא מפציר ומדברן את עצמו. רבי ישראל הבין שיש דברים בגו, והחליט לעקוב אחריו.

מילים עוצמתיות

הוא הלך אחרי רבי יוסף זונדל אל השדות שמחוץ לעיר. בשעה שרבי יוסף זונדל התהלך בשדות, הלך רבי ישראל מאחוריו והתבונן בדרכיו. מרחוק, הוא שמע את רבי יוסף זונדל מדבר אל עצמו ואומר: "יוסף זונדל! אל תעשה כך! זה לא נכון! תעשה כך!"

הסיפור הזה חזר על עצמו מספר פעמים, עד שלבסוף הבחין רבי יוסף זונדל באברך הצעיר שהולך אחריו ללא הרף, והבין שלא מדובר בסתם סקרן; הוא הבחין שבפניו ניצב בן עליה מיוחד במינו, ולכן קרא אליו את רבי ישראל ואמר לו מילים ספורות: "ישראל! אתה רוצה להיות ירא שמים? תלמד מוסר!"

לאחר מכן היה נוהג רבי ישראל לספר, שמילים אלו נכנסו כחץ אל לבו. מאותו יום ואילך, קיבל עליו רבי ישראל את רבי יוסף זונדל כרבו, והפך לאדם אחר. בזכותו של המפגש עם האדם הגדול הזה, הפך רבי ישראל למורה הדרך של עם ישראל.

הזכייה הגדולה

מדוע הדרך הקב"ה את צעדיו של רבי ישראל אל עבר רבי יוסף זונדל? בעיירה זו היו עוד יהודים חשובים, תלמידי חכמים, ואף לא אחד מהם גילה את רבי יוסף זונדל. במה נתייחד רבי ישראל? התשובה היא, שרבי ישראל היה "שומע", וכאשר ה' מוצא אדם כזה, הוא מסייע לו לשמוע עוד ועוד.

זו הסיבה שזכה יתרו לחתן הטוב ביותר שניתן להעלות על הדעת. אין מיליונר יהודי שלא היה מוכן לתת את כל הונו ולהפוך לאביון כדי לזכות לחתן כזה. ובכל זאת, אף

(ב) להגיד כי יש צורך גדול לירושלים אל מלכות בית דוד, מפני עבודת ה' ועשיית רצונו והשלטת סדרי התורה, שכל אלה מעשי ידי המלכים הצדיקים ההם, כמו שנאמר (איכה ב, ט) "מלכה ושריה בגוים אין תורה", כי הם מעמידים התורה.

ואמר **לתוכה** לומר שממשלת בית דוד תהיה מפורסמת בה והכל יכירוה וישתעבדו לה. **מהרה**, כי תיכף שתבנה ירושלים יכון בה כסא דוד בלי איחור כל שהוא, כי זהו מתנאי הצלחת ירושלים שלא תהיה בלי כח מלכות בית דוד והנהגתה.

נמצאים בשכלול ירושלים שלשה ראשים: (א) שיבת השכינה [אף על פי שגם לה נמצאה בקשה מיוחדת הלאה בברכת רצה ה', מכל מקום הוצרכה לכאן כי זו היא משכלול ירושלים, כי בלי שכינה אין ירושלים]. (ב) בנין המקדש ובתי הצדיקים ואסיפת כהנים ושופטים וראשי הצדיקים. (ג) מלכות בית דוד ודרכיה הטובות.

ברוך אתה ה' בונה ירושלים - אנו מודים עתה, בהווה על כל אלו התנאים שהם מוכרחים לבנין ירושלים, דהיינו שיבת השכינה, בנין המקדש והעיר ולכונן כסא דוד, אשר יהיו בעתיד.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

האם כדאי לאכול בשר כל יום?

תשובה:

איני תזונאי, כך שזה לא התחום שלי. רק זאת אוכל לומר, בנוסף לכך שעלינו לאכול ארוחות שיש בהם מגוון של אבות המזון, ולא לאכול רק סוג אחד של מזון, בנוסף לכך, עלינו ללמוד כיצד לא להפוך להיות עבדים לצלחת. יהודי אוכל כדי להיות בריא, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ג מהלכות דעות ה"ב), "לפיכך לא יאכל כל שֶׁהֵחָךְ מִתְאַנֶּה כְּכֶלֶב וְחִמּוֹר אֶלָּא יֵאָכֵל דְּבָרִים הַמוֹעִילִים לְגֹוף אִם מְרִים אִם מְתוֹקִים". כלבים וחמורים אוכלים מה שערב לחיכם, ואילו אנחנו אוכלים מה שבריא עבורנו.

לכן, ההמלצה היחידה שאוכל לתת היא, אוכל מה שבריא עבורך. ואם תצרף לאכילתך מחשבה, לשם מה אתה אוכל, הרי שאכילה זו תחשב חלק מעבודת ה' שלך. כך כותב השולחן ערוך (או"ח סי' רלא ס"א), שכאשר אדם אוכל, יש לו לכוון שהוא עושה זאת כדי שיהיה לו כח לעבוד את בוראו. אני הייתי ממליץ לומר זאת בפה, קודם האכילה - זה רעיון לא רע בכלל. אלא שעדיף להיזהר לא לומר זאת ליד אנשים שעלולים ללעוג לך. אבל כדאי לומר זאת בכל אופן - גם אם הם לועגים לך. כך אומר השולחן ערוך - אוכלים כדי לעבוד את ה'.

תוכחת חיים", נזכה גם אנחנו ל"בקרב חכמים תלין", כלומר נשיג ונצליח כפי שהצליח יתרו ע"י שמיעתו. והצלחה זו אינה רק בעולם הזה, שכן בעולם הבא, תפארת ההוד שמשיג האדם השומע, הינה אינסופית - הוא זוכה לשבת יחד עם כל גדולי הדורות, אשר כולם יחד מתענגים על התהילה הנצחית, אליה ראוייה כל אוזן השומעת לדבר ה'!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

לימוד המוסר - בצורה הנכונה

הרב זצ"ל דיבר אודות חשיבותו של לימוד המוסר, וביאר כיצד לעשות זאת בדרך שתשפיע עלינו ותתן את מעשינו. הבה ונקבל על עצמינו בלי נדר, להקדיש חמש דקות בכל יום ללימוד מוסר, תוך התבוננות והפנמה כיצד הדברים נוגעים אלינו.

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם - הוראת בנה כמו שכלל ותקן, ותקון ירושלים תלוי בעיקר בבנין בית המקדש. נכלל בזה גם בנין בתי הכהנים המשרתים במקדש, ובתי חכמי הסנהדרין אשר במקדש, ובתי תלמידיהם הרבים הדרים בירושלים עם רבותיהם, וגם בתי הצדיקים הבוחרים לשבת בעיר הקודש, ובאמת נכללת בזה גם כל ארץ הקודש, כי בהזכיר ציון וירושלים הכוונה גם על ארץ ישראל באופן כללי.

ואמר **בקרוב** למהר טובת ישראל וכבוד המקום ברוך הוא, ואמר **בימינו** כדי שגם אנו נשמח באותה הטובה ובאותו הכבוד בראות עינינו, והוא מפני שהחושק שיתהווה הדבר ההוא, אם חושק באמת אין מספיק לו שיתהווה הדבר והוא אינו רואה, אלא חפץ לראותו בעיניו.

וכסא דוד עבדך מהרה לתוכה תכין - אף על פי שיש בקשה מיוחדת לצמח דוד מכל מקום כלל בקשת וכסא דוד בברכת בנין ירושלים כי תקון ירושלים אינו משוכלל בלתי כסא דוד שהוא כח ממשלת בית דוד, ודרכי הצדק והרמת כבוד שמים אשר מלכות בית דוד תומכת בהם, כמו שנאמר (דהי"א כט, כג) "וישב שלמה על כסא ה'". הזכיר כאן **עבדך** משתי סיבות:

(א) זכר צדיק לברכה (משלי י, ז), כיון שהזכיר את דוד הזכיר שבחו של צדיק.

